

Шевела В. О.

Студент

ПЮІ НЮУ імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Кабальський Р. О., к.ю.н., доц.,
ПЮІ НЮУ імені Ярослава Мудрого

Окремі аспекти поєднання різних правових систем у країнах близького сходу

Дослідження взаємодії правових систем, які є основою правової сфери життя людства, є важливим, адже кожна сучасна нам країна знаходиться під взаємним впливом іншої правової системи. Вважаємо цікавою взаємодію різних правових систем в країнах Близького Сходу саме тому, що протягом історії ці країни досягали найбільшого свого розквіту за часів своєї незалежності та, після втрати останньої, перебували під впливом країн-завойовників. Дослідженням проблеми поєднання різних правових систем займалися такі науковці, як Р. Давид, Н. Фостер та ін. Предметом дослідження є взаємодія правових систем у таких країнах, як Ізраїль, Йорданія й Туреччина.

У давнину право в Ізраїлі було дуже розвинутим. Але, із втратою незалежності, на довгі роки Ізраїль опинився під владою загарбників. Проте у 1948 році вдалося відновити незалежність та почати новий етап розвитку ізраїльського права. Правова система цієї країни є фактичним поєднанням континентального з іудейським правом, яке з проголошення незалежності закономірно набуває домінуючого статусу. Проте кожна з цих правових сімей має свою «юрисдикцію». Основною рисою ізраїльського права є те, що основою правової системи є законодавство: закони та підзаконні акти. Вищим законодавчим органом є Кнесет (парламент), який видає закони – нормативно-правові акти, що мають вищу юридичну силу в країні. Підзаконні акти видаються органами виконавчої влади, такими як прем'єр-міністр та галузеві міністерства. Відмінною рисою є відсутність конституції. Роль конституції виконують Основні закони, які мають вищу юридичну силу.

До основних джерел ізраїльського права відносяться: закон, норми Галахи (іудейського права), норми Шаріату (мусульманського права) та правовий звичай. Норми Галахи та норми Шаріату використовуються у питаннях, пов'язаних з особистим статусом громадян Ізраїлю (сімейні справи, створення й управління релігійними фондами). Проте, якщо відбудеться розходження і суперечність між релігійним законом та положенням закону держави, перевага повинна бути надана останньому [2, с.407-412]. Останні роки норми іудейського права так чи інакше знаходять закріплення на державному рівні.

Судова система має складну, але логічну структуру. Суди за юрисдикцією поділяються на загальні та спеціальні. Система загальних судів складається з Верховного суду, рішення якого є обов'язковими для всіх нижчестоящих судів, окружного та мирового судів, спеціальних – з суду з трудових конфліктів, релігійних судів, військового та адміністративного трибуналів. Судом найвищої інстанції є Верховний суд Ізраїлю. Для справ, які не підпадають під юрисдикцію мирового суду, окружний суд є першою інстанцією. Розгляд апеляцій на рішення мирових судів також під юрисдикцією окружного суду. Судом першої інстанції у розгляді більшості цивільних і кримінальних справ є мировий суд. В підсистему мирових судів входять суд у сімейних справах, суд у дорожньо-транспортних справах, суд у справах неповнолітніх тощо.

Відмінною рисою ізраїльського судочинства є відсутність інституту присяжних. Рішення мають право виносити тільки професійні судді. Представники громадськості виступають тільки у регіональних судах з трудових конфліктів, але вони є повноважними суддями.

В іншій близькосхідній країні – Йорданії – більшість галузей правових відносин базуються на рецепованому європейському праві, проте справи особистого права регулюються виключно релігійним правом. Залежно від общини це буде або мусульманське, або християнське канонічне право. Перебуваючи в складі Османської імперії в XIX ст. на території цієї країни діяли Кримінальний та Кримінально-процесуальний, Цивільно-процесуальний та Комерційний кодекси, які були своєрідною рецепцією Французького цивільного кодексу. Опісля, знаходячись під британським мандатом, Йорданія та йорданське право було під значним впливом англійського загального права. Відмінною рисою правової системи цієї країни є застосування окремих положень Маджалли і в наш час. Даний документ є прикладом кодифікації норм мусульманського цивільного і цивільно-процесуального права, що розроблялася в Османській імперії в 1869-1876 рр. Стосовно сімейного права, то в Йорданії прийнятий Закон про особистий статус 1976 р., який закріпив законодавчим чином норму Шаріату про дозвіл мусульманину мати до чотирьох дружин. Для заохочення іноземного капіталу, в сфері економічних відносин діють норми, більшою кількістю які скопійовані з норм європейського законодавства. В кримінальному праві Йорданії головним джерелом є Кримінальний кодекс 1960 р., який базується на Ліванському КК 1943 р., який в свою чергу рецепує положення французького кримінального законодавства. Хоча, ця галузь права також в значній мірі знаходиться під впливом мусульманського права. Наприклад, ст. 274 КК Йорданії говорить про кримінальне покарання тим, хто порушує мусульманський піст під час Рамазану.

Туреччина майже протягом всієї своєї історії була мусульманською країною. Проте після революції під проводом Ататюрка в 1920-1923 рр. в Туреччині відбувається деісламізація правової системи. На думку Р. Давида, кемалістська революція не була таким повним розривом з минулим. Вона лише прискорила еволюцію, яка почалась з прийняття священної хартії Гюльхане в 1839 р. [1, с.328]. Наразі Туреччина є світською країною. Правову систему цієї країни можна віднести до романо-германської правової сім'ї. Кодекси провідних європейських країн – Німеччини, Франції, Швейцарії, Італії – були взяті за взірць. В 1926 р. Туреччина прийняла особистий статус людини, сімейне і спадкове право європейського зразку, яке покінчило з традиційними мусульманськими поняттями [1,с.328]. Кримінальний кодекс Турецької республіки базувався на італійському (1889 р.). Так, як і в кожній країні континентальної правової системи, в Туреччині основним джерелом права є нормативно-правові акти. Найбільшу юридичну силу має Конституція. Потім за ієрархією йдуть закони, видані парламентом. Такі нормативно-правові акти мають верховенство над будь-яким приписами інших органів влади. Цікавим є те, що субсидіарним джерелом права є судові прецеденти. Такими виступають рішення Касаційного суду та Державної ради. Правовий звичай використовується в основному в оформленні комерційних паперів, як і в інших країнах Європи.

Таким чином, взаємний вплив різних правових систем на Близькому Сході є сильним. Не можна сказати, що в цих сучасних нам краях панує якась одна правова система. Відбувається взаємодія традиційного, релігійного, континентального та загального права.

Як правило, кожна з цих правових систем має свою «юрисдикцію» у вирішенні правових питань, які стосуються тієї чи іншої галузі.

Основним джерелом права в кожній з вищезазначених країн є нормативно-правовий акт, санкціонований відповідним законодавчим органом. В Ізраїлі важливим джерелом права є також звід законів іудейського права – Галаха, в меншій мірі – Шаріат. В Йорданії ідеологічну основу складає все ж таки мусульманське право, окремі норми з якого можуть бути санкціонованими законодавчим органом. Туреччина виявляється з цих трьох країн найбільш світською країною, адже навіть справи щодо особистого статусу людини та сімейні справи тут вирішуються в уповноважених державних органах. Тільки останні мають юрисдикцію вирішення подібних справ. В Ізраїлі ж та Йорданії цими справами опікуються відповідні окремі від державних общинні органи, в залежності від конфесії тих, хто звертається до них. Йорданія, Ізраїль, Туреччина та інші країни Близького Сходу не є відокремленими від інших країн, тож вони в тій чи іншій мірі знаходяться під впливом інших, окремих від національних, правових систем, незважаючи на політичні події, що відбуваються в даних країнах.

Список використаних джерел

1. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с фр. В. А. Туманова. — М.: Международные отношения, 1998. — 400 с.

2. Хаим Коэн. Право (ивр.). — Израиль: Издательство Институт Бялика, 1991. — С. 407-412